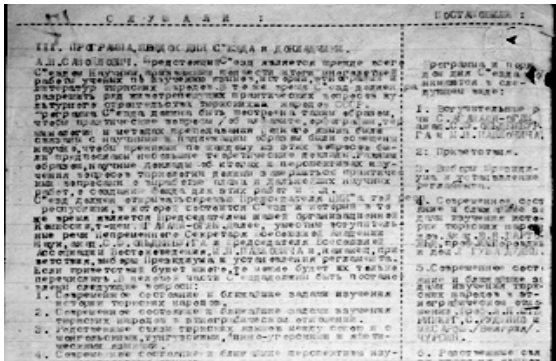

(əvvəlki 18, 20 və 24 fevral 2026-cı il tarixli sayla-rımızda)

Bu iclas qurultayın gündəliyinin proqram və məruzələr bölməsidir, elmi və tematik mövzuda kimlərin çıxış edəcəyi müəyyənləşdirilir.

Qurultayın proqramı, gündəliyi və məruzəçilər.

A.Samoyloviç:

Qurultay, ilk növbədə, elmi tədbirdir. Qurultayda əsasən dilçilik, ədəbiyyat, etnoqrafiya və türkologiya sahəsində çalışan alimlər iştirak edəcək. Bununla belə, qurultayın qarşı-sında SSRİ türkdilli xalqlarının mədəni quruculuğuna dair praktik məsələlərin həlli vəzifəsi də durur.

Qurultay elə təşkil olunmalıdır ki, onun qərarları və töv-siyələri bu sahədə çalışan bütün praktik işçilər üçün rəhbər rolunu oynaya bilsin. Qurultaydan sonra onun sənədləri həm rus, həm də türk dillərində çap olunmalı və respublikalarda, muxtar vilayətlərdə, dairə və qəza səviyyələrində geniş yayılmalıdır. Qurultayın işi əsasən plenar iclaslarda gedəcək. Lakin onun ayrılmsı məsələləri, xüsusən də əlifba və yazı islahatı ayrıca bölmələrdə müzakirə olunacaq. Sonda isə hə-min bölmələrin yekun sənədləri qəbul olunacaq.

Hazırlik zamanı aşağıdakı komissiyalar fəaliyyət göstə-rib:

Təşkilati komissiya (sədr S.Ağamalıoğlu)

Katiblik (Əli Yusif, Quliyev)

Referatlar üzrə komissiya (Samoyloviç, Bartold)

Redaksiya komissiyası

Protokol komissiyası və s.

Əgər əlavə məsələlər də təqdim olunarsa, onların gün-dəliyə salınması müzakirəyə çıxarılaçaq. Hələlik gündəlikdə aşağıdakı məsələlər var:

A.N.Samoyloviç. “Qurultay, əsasən, elmi xarakter da-sıyır və ilk növbədə türk dillərinin, onların məşəyinin, qohumluğunun, türk xalqlarının ədəbiyyatının öyrənilməsi ilə məşğul olan alimlərə həsr olunmalıdır. Eyni zamanda, qurultay SSRİ-də yaşayan türk xalqlarının mədəni qurucu-luğunun praktikli məsələlərini də əhatə etməlidir.

Qurultay bu və ya digər məsələ ətrafında qərar qəbul edə bilər, lakin bu qərarlar yalnız tövsiyə xarakteri daşıyacaq və heç bir halda icbari olmayacaq. Qurultayın əsas vəzifəsi alimləri bir yerə toplamaq, fikir mübadiləsi aparmaq və tür-koloji elmin son nailiyyətlərini müzakirə etməkdir.

Qurultay elmi fəaliyyətlə məşğul olan və türk dilləri, ədəbiyyatı və mədəniyyəti sahəsində çalışan müxtəlif elmi təşkilatların nümayəndələrini bir araya gətirir. Qurultay za-manı bu təşkilatlar arasında əlaqələrin möhkəmləndirilməsi və əməkdaşlığın dərinləşdirilməsi vacib məsələdir”.

Əgər başqa təkliflər verilsə, onlar da nəzərdən keçiri-ləcək, lakin əsas məsələ aşağıdakı mövzular olacaq:

- Türk xalqlarının müasir vəziyyəti və onların öyrənil-məsi ilə bağlı tarixi perspektivlər;*
- Türk xalqlarının müasir vəziyyəti və onların öyrənil-məsi ilə bağlı etnoqrafik perspektivlər;*
- Türk xalqları öz və moqol, tunqus, fin-uqor, yafəs dilləri arasında qohumluq əlaqələri;*
- Türk dillərinin öyrənilməsinin indiye qədərki naili-yətləri və gələcək perspektivləri;*
- Texniki və linqvistik baxımdan əlifbanın düzülüşü;*
- Elmi terminlərin sistemi;*
- Türk xalqları arasında ədəbi dillərin inkişafı;*
- Orfoqrafiyanın ümumi kökləri. Türk dillərində orfoqrafiya məsələləri;*
- Türk dillərinin tədrisində metodiki və pedaqoji yanaşmalar;*
- Türk xalqlarının ədəbiyyatının öyrənilmə perspektivləri;*
- Türk xalqları arasında yerli tədqiqat işlərinin təşkili;*
- Türk xalqları arasında mədəni əlaqələrin son vəziyyəti.*

Təşkilati məsələlər:

1. Türk xalqlarını sistematik şəkildə öyrənəcək planın hazırlanması;

2. Türk xalqlarını öyrənmək üçün fond yaradılması;

3. Nəşriyyat məsələlərinin müzakirəsi.

Yuxarıdakı məsələlərlə bağlı Təşkilat Komissiyası aşağıdakıları mürəzəçi və məsul şəxslər kimi seçir:

1-ci məsələ üzrə: akademik V.Bartold, professor İ.Bo-rovdin və dosent Q.Qubaydulin;

2-ci məsələ üzrə: professor L.Tenberq, Budapeşt Milli Muzeyin direktoru Mesaro.

3-cü məsələ üzrə: professor Çobanzadə, N.Poppe, aka-demik N.Marr.

4-cü məsələ üzrə: professor Samoyloviç, N.Aşmarin.

Bu sənəddən qurultayın konseptual və ideoloji təhlili göstərir ki, SSRİ-nin məqsədi türkdilli xalqlar arasında va-hid mədəni və elmi sistem qurmaq, latın əlifbasına keçidi əsas texniki dayaq nöqtəsi olaraq təqdim etmək və son nəti-cədə ideoloji layihəsinə həyata keçirməkdir. Elmi ictimaiy-yyətin canlı üzvlərinin cəlb edilməsi elmi legitimlik yarat-maq istəyindən xəbər verir. Samoyloviçin qeyd etdiyi kimi, qərarlar tövsiyə xarakterlidir, lakin praktik təsiri yüksəkdir. Təbiiq mexanizmi yerli komissiyalar və təhsil strukturları vasitəsilə qurulur. Elmi əlaqələndirməyə gəldikdə, qurultay türk dilləri və mədəniyyətləri sahəsində elmi sinxronlaşma aparmaq, metodoloji vahidlik yaratmaq məqsədi daşıyır. Demək, bir tərəfdən türkoloji sahədə elmi əlaqələndirmə tədbirləri keçirilib, digər tərəfdən isə mədəni-siyasi inteqra-siya və sovetləşdirmə platforması gücləndirilir: latınlaşma siyasətini legitimləşdirməklə sistemli xalqlar arasında ideo-logi ortaq kod, türkoloji elmi sistemləşdirmək üçün struktur-laşdırılmış mexanizm yaradılır.

4 yanvar 1926-cı il Türkoloji Qurultayın Çağırılması üzrə Təşkilat Komissiyasının I Ümumittifaq Türkoloji Qu-rultay ilə əlaqədar yerli komitə nümayəndələrinin S.Ağama-hoğunun sədrliyi, Zifeldin katibliyi ilə 3 yanvarda həmin heyətdə keçirilən I Plenum iclasının protokolu:

İlk məsələ bölmələr və rəqlament haqqındadır. H.Cə-biyev məlumat verir ki, əvvəldən qurultayın əsas praktiki məsələlər üzrə 4 seksiyaya bölünməsi nəzərdə tutuldu. Lakin bəkilı yoldaşlar ləninqradlılar arasında aparılan danışıqlar nəticəsindən qurultayda yalnız 2 əsas – nəzəri və praktik seksiyaların yaradılmasının zəruri olduğu qənaətinə gəlinmişdir.

Program, hazırda qəbul olunmuş şəkildə, seksiyalara bölünmədən həyata keçirilə biləcək vəziyyətdədir və xüs-susi seksiyalara ehtiyac yoxdur. Qurultay elə şəkildə tərtib olunmuşdur ki, bir məsələ digərindən doğur və növbəti məsələyə, bir növ, giriş rolu oynayır. Qurultayın məsələlə-rinin həlli ilə həm türkoloql alimlər, həm də pedaqoqlar və ictimai xadimlər eyni dərəcədə maraqlıdır. Buna görə də H. Cəbiyev qurultayın seksiyalara bölünməsindən imtina edir. C.Qorxməsov hesab edir ki, bəzi məsələlərin daha ətraf-lı işlənməsi baxımından seksiyaların təşkili zəruridir.

Müzakirələrdə aşağıdakı şəxslər iştirak etdilər:

I Ümumittifaq Türkoloji Qurultay

100 il sonra “danişan” məxfi sənədlər

Arxiv materiallarının xronoloji transkripsiyası, seçmə tərcümələr və şərhlər

M.I.Pavloviç, A.R.Zifeld, V.Çobanzadə, C.Qorxmə-sov, V.V.Tomaşevski, C.Peninov, Oldenburg, B.F.Berdiyev, B.Baytursun, A.Samoyloviç.

VII. Rəqlament haqqında

Cəbiyev qeyd etdi ki, qurultayda müzakirə olunacaq məsələlər əslində yerlərdə keçirilən diskussiyalarda, mətbu-atda, türkoloji topluda və s. artıq əvvəlcədən kifayət qədər işıqlandırılıb. Buna görə də Qurultayın özündə vaxtla qə-naətli davranmaq mümkündür. O, qurultayın ümumi müd-tətinin maksimum 10 gün olmasını, mürəzəçilərə 45 dəqiqə, opponənlərə isə 3 dəqiqə vaxt verilməsini təklif etdi.

M.I.Pavloviç və S.F.Oldenburg 10 günlük müddətə eti-raz etdilər.

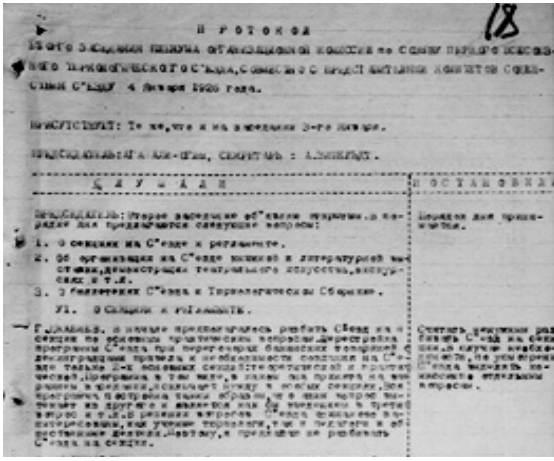
A.N.Samoyloviç təklif etdi ki, məruzəçilər Qurultaya qədər öz tezislərini və ya məruzələrini yazılı şəkildə Təşkilat Komissiyasına təqdim etsinlər.

VIII. Sərgilər haqqında

A.R.Zifeld məlumat verir ki, bir sıra təşkilatlar qurul-tay üçün öz nailiyyətlərinin nümayişinə hazırlaşır. Belə ki, professor Köprülüzdə Türkiyədən müəllifi olduğu ən yeni elmi və tədris ədəbiyyatını kitab sərgisi üçün gətirəcəyinə söz verdi. Bəzisi isə özlərinin bütün nəşrlərini gətirəcəklə-rini bildirdilər

“Kommunist” qəzeti son 50 ilin türk mətbuat nü-munələrini təqdim edəcək. Arzu olunur ki, digər respubli-kalar da bu nümunəni izləsinlər.

Eyni zamanda türk xalqlarının incəsənət sərgisinin təş-kili nəzərdə tutulur. Azərbaycanı Tədqiq və Tətbəbb Cəmiy-yəti tərəfindən türk xalqlarının yazı nümunələrindən ibarət sərgi hazırlanıb, bu sərgidə qədim dövrlərdən başlayaraq son layihələrə qədər müxtəlif – ərəb, rus və latın əlifba formaları nümayiş olunacaq.

Azərbaycan Arxeologiya Komitəsi qədim yazı nü-munələri, memarlıq abidələri barədə albom hazırlayır. Lə-ninqrad elmi təşkilatları qurultay üçün etnoqrafik və tarixi xəritə, kitabələrə dair albom, maddi mədəniyyət nümunələri və türk əlyazmalarının şkillərindən ibarət albom təqdim edəcəklər.

İclaslararası fasilələrində türk xalqlarının xalq mahnısı, rəqsi və dram sənətinin nümayiş etdirilməsi tövsiyə olunur.

S.F.Oldenburg A.R.Zifeldin təklifini dəstkləyərək, türk xalqlarının incəsənət nümunələri sərgisinin növbəti qurulta-ya qədər təxirə salınmasını tövsiyə edir, çünki onun təşkili üçün çoxlu vaxt tələb olunur.

C.Qorxməsov istəyini bildirir ki, türk xalqlarının yazı nümunələrindən ibarət albomlar hazırlanaraq nümayən-dələrə paylansın və yerlərə göndərilsin.

IX Bülleten və topluların nəşri haqqında

A.R.Zifeld: Təşkilat Komissiyası hesab edir ki, qurul-taya qədər Təşkilat Komissiyasının bülleteninin biri nəşr ediləcəkdir. Birinci buraxılışda qurultayın ümumi məsələləri üzrə nəzəri məqalələr, xronika və bibliqrafiya olmalıdır. Bu “Bülleten” nümayəndələr üçün zəruri arayış vasaiti olacaq və onlara Qurultayda təqdim ediləcək fərqli baxışlarla öncə-dən tanışolma imkanı verəcəkdir.

Təşkilat Komissiyası qurultaya qədər ilk Türkoloji Top-lunun hazırlanmasını da təklif edir. Bu topluda qurultay iş-tirəçklərünün mövzu, məqsəd və vəzifələrə dair məqalələri yer almalıdır. Bu toplu öz növbəsində ilk olacaq və qurultaydan sonra bütün SSRİ və xaricdəki türkoloqları birləşdirən və davamlı nəşrə çevrilə bilər.

S.Oldenburg təklif edir ki, bülletenlərə arayış böl-məsi də əlavə olunsun və orada türkologiya ilə bağlı olan SSRİ-dəki bütün elmi, tədris və mədəni-maarif təşkilatları-nın siyahısı verilsin. Qurultaydan sonra bu arayış materialı dövrü şəkildə də nəşr olunmalıdır.

S.F.Oldenburg bildirir ki, qurultayda zamanımızın görkəmli alimlərindən biri, türkoloji sahənin veterani pro-fessor Vilhelm Tomson iştirak edə bilməyəcək. Dağılışma-dan öncə Təşkilat Komissiyası adından ona təbrik teleqramı göndərilsin (Təklif alqışla qarşılanır).

12 məsələ haqqında L.Jirkov, C.Məmmədada, B.Çə-banzadə, A.Qordlevski, T.Menzel, M.Pavloviç, F.Köprü-lüzadə, S.Oldenburg, Haalimcan İbrahimov, F.Ağazadə, C.Əfəndizadə və başqaları çıxış etdilər.

S.F.Oldenburg hesab edir ki, orfoqrafiya məsələsi əlifba məsələsindən öncə müzakirə olunmalıdır, çünki bu, prob-lemi pedaqoji və tədris texnikası baxımından daha yaxşı müzakirə etməyə kömək edir. Onun fikrincə, orfoqrafiya məsələsi, türk-tatar dillərində düzgün tələffüz (orfoepiya) məsələsinin önündə gəlməlidir.

V.A.Qordiyevski hesab edir ki, qurultay proqramına SSRİ-dəki türkoloji elmi müəssisələrin materialları daxil edilməlidir.

IV. Yardım komitələrinin mürəzələri

a) Moskva Yardım Komitəsinin məruzəsi – yoldaş Pav-loviç

b) Kırım Yardım Komitəsinin məruzəsi – yoldaş Odabaş

c) Qazaxıstan Yardım Komitəsinin məruzəsi – yoldaş Baytursun

ç) Özbəkistan Yardım Komitəsinin məruzəsi — yoldaş Abd. Cabbarov

d) Türkmənistan Yardım Komitəsinin məruzəsi – yoldaş Berdiyev

e) Leningrad Yardım Komitəsinin məruzəsi – A.N.Sa-moyloviç

ç) Dağıstan Yardım Komitəsinin məruzəsi – C.Qorxmə-sov

h) Azərbaycan Yardım Komitəsinin məruzəsi – C.Məm-mədada

Baytursun belə bir sualla həmkarlarına müraciət edir ki, əgər Azərbaycanda əlifba ilə bağlı artıq yeni vəzifələr üzrə müstəqil fəaliyyətdə başlanılıbsa, qurultay çağırmağa ehti-yac varmı? Sədr cavab verir ki, qurultayın qarşısında əlifba və yazıdan əlavə çoxlu sayda məsələlər durur və bu qurul-

Nadir MƏMMƏDLİ, AMEA Nəsimi adına Dilçilik İnstitutunun direktoru, filologiya elmləri doktoru, professor

tay yalnız müzakirə deyil, eyni zamanda, elmi və praktik informasiya mübadiləsi, birgə qərarların formalaşdırılması məqsədi daşıyır. Qurultay icbari qərarlar qəbul edən orqan deyil, inzibati funksiyaları yoxdur, hər hansı məsələni qiym-ətləndirməsi yalnız elmi və mənəvi xarakter daşıya bilər.

V. Nəvainin yubileyi haqqında

Professor Çobanzadə təklif edir ki, Qurultay çərçivəsində Əlişir Nəvainin 500 illik yubileyi qeyd edilsin, onunla bağlı toplu nəşr olunsun və türkoloji elmi-tədqiqat institutla-rından birinə onun adı verilsin. Həminçin Nəvainin yaradı-cılığını öyrənmək üçün xüsusi komitə və dərnəklər yaradıla bilər.

S.F.Oldenburg çıxış edərk bildirir ki, Nəvainin dövrü-nü xarakterizə edən bioqrafiyası bir neçə dildə çap olunsun və qurultay çərçivəsində keçiriləcək axşamlardan biri onun xatirəsinə həsr edilsin.

Cəbiyev təklif edir ki, bu arzular prinsip etibarilə qəbul olunsun və Təşkilat Komissiyasına onların ümumiləşdiril-məsi və qurultaya əlavələr şəkildə hazırlanması tapşırılsın.

Sədr: Yoldaşlar, aramızda tanınmış alman türkoloqu, professor Menzel iştirak edir. O, bizim qurultaya o qədər bö-yük maraq göstərir ki, vaxtını gözləmədən əvvəlcədən təşrif gətirib və bütün məsələləri üzrə bizə kömək etmək istəyir. Professor Menzeli alqışlarla salamlayıram (Sürəklı alqışlar).

Sədr S.Ağamalıoğlu

Katib Zifeld

Göründüyü kimi, başlanğıcda 4 seksiyaya bölünmə-si planlaşdırılısa da, H.Cəbiyev və bəkilərlərin təşəbbüsü ilə yalnız 2 əsas – nəzəri və praktik seksiyaların təşkili məqsə-dəuyğun hesab edildi. Proqramın daxili ardıcılığı əlavə böl-lünməyə ehtiyac qoymur.

C.Qorxməsov isə bəzi məsələlərin daha dərin işlənmə-si üçün seksiyaların zəruri olduğunu bildirir. Müzakirələrə 10-dan çox görkəmli alim və nümayəndə qatılır (Zifeld, Pavloviç, Çobanzadə, Samoyloviç və b.). Rəqlament üzrə qurultayın müddəti maksimum 10 gün, mürəzələrə 45 daq., opponənlərə 3 daq. vaxt verilməsi təklif olunur. Pavloviç və Oldenburg bu müddətə qarşı çıxırlar. Samoyloviç yazılı tezislərin əvvəlcədən Təşkilat Komissiyasına təqdim edil-məsini təklif edir. Qurultay mümkün qədər yığcam və struk-turlaşdırılmış formatda keçirilməli, lakin bəzi məruzələ-rin yazılı formada əvvəlcədən təqdim olunması təşkilati səmərəliliyi artırmaqlıdır.

Təşkilatçılar sərgi proqramını təqdim edirlər:

– Türkiyədən Köprülüzdə elmi və tədris ədəbiyyatları; – Azərbaycan yazı tarixindən ərəb, rus və latın əlifba nümunələri;

– Leningrad – tarixi xəritələr, əlyazmalar və etnoqrafik albomlar;

– “Kommunist” qəzeti – 50 illik türk mətbuatı nü-munələri

– S.F.Oldenburg incəsənət sərgisinin növbəti qurultaya saxlanmasını təklif edir.

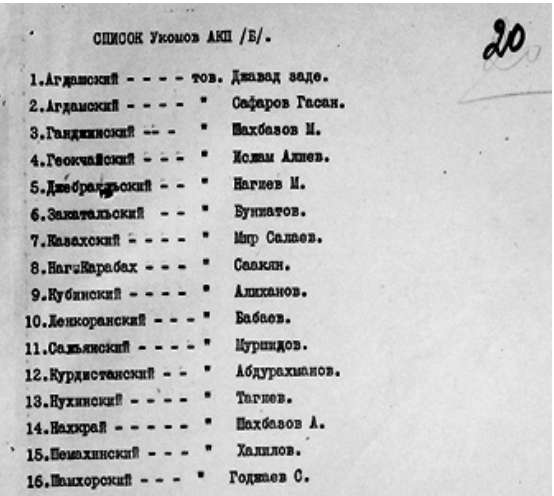
– Qorxməsov yazı nümunələrindən ibarət albomların nümayəndələrə paylanmasını istəyir.

Qurultay yalnız elmi deyil, mədəni və vizual yaddaş formalaşdırən genişmiqyaslı tədbirə çevrilir. Bəzi sərgilər təxirə salınsa da, əsas məqsəd türk xalqlarının yazılı irsini vahid platformada nümayiş etdirməkdir.

Təşkilat Komissiyası qurultaya qədər bir bülleten və bir elmi toplu buraxmağı planlayır. Bülletəndə ümumi nəzəri məsələlər, xronika, bibliqrafiya təqdim olunacaq. İlk Tür-koloji Toplu qurultay iştirakçılarının məqalələri ilə tərtib ediləcək və gələcəkdə dövrü nəşrə çevriləcək. Oldenburg əlavə olaraq arayış bölməsi və elmi-mədəni qurumların siya-hısının daxil olumasını təklif edir: qurultayın nəşrləri vahid türkoloji elmi mərkəzin informasiya bazasına çevriləcək, bu isə onu SSRİ daxilində və xaricdə türkoloji şəbəkənin əsas dayacağına çevirəcək.

S.F.Oldenburga görə, orfoqrafiya məsələsi əlifba müza-kirəsindən öncə qoyulmalıdır. Bu, tədris və pedaqoji baxım-dan daha faydalıdır. V.A.Qord'levskinin fikri belədir ki, qurultay proqramına SSRİ-dəki türkoloji elmi institutların və-ziyyəti və gələcək vəzifələri əlavə edilməlidir. Müzakirələrdə Çobanzadə, Jirkov, Samoyloviç, Köprülüzdə, Pavloviç və başqaları iştirak edir. Beləliklə, qurultay yalnız texniki isla-hatlar (əlifba) yox, həm də metodoloji, pedaqoji və təşkilati problemləri açıq müzakirə edən platforma rolunu oynayır.

Moskva, Kırım, Qazaxistan, Özbəkistan, Türkmənistan, Leningrad, Dağıstan və Azərbaycanın Yardım Komitələ-ri çıxış edir. Baytursunun sorğusu birmənalı qarşılanmır: “Əgər Azərbaycanda artıq əlifba islahatına başlanılıbsa, qurultaya ehtiyac varmı?” Sədrin cavabı qanəediciidir: “Qu-rultay inzibati qərarlar verən orqan deyil, onun məqsədi elmi-praktik müzakirə, informasiya mübadiləsi və fikir bir-liyi yaratmaqdır”. Deməli, qurultay siyası yox, mədəni və elmi legitimlik üçün çağırılıb, türk dünyasının gələcəyinə yönələn koordinasiya və əməkdaşlıq mühiti yaradır.

Çobanzadə və Oldenburgun fikirləri öz təsdiqini tapır: Nəvainin 500 illiyi qeyd edilsin, toplu nəşr olunsun, insti-tutlara adı verilsin, dərnəklər yaradılsın; Nəvainin dövrünü izah edən bioqrafiya bir neçə dildə çap edilsin və qurultay-da bir axşam onun xatirəsinə həsr olunsun. Qurultay həm də mədəni-mənəvi simvolların yenidən qurulması, türkdilli ədəbiyyatın ideallaşdırılması prosesidir. Nəvai bu mənada ortaq irsin simvoluna çevrilir.

Qurultaya vaxtından əvvəl gəlmiş professor T.Menzel alqışlarla qarşılanır, qurultayda iştirak edə bilməyən Vil-

		Türk və azərbaycanlı əhalinin üstünlük təşkil etdiyi klassik bölgələrdir. Bu nümayəndələr Qurultayın azərbaycanlı təmsilçilik bazasını təşkil edir.
Ağdaş, Ağdam, Göyçay, Gəncə, Salyan, Şamaxı, Şəmkir, Nuxa	Azərbaycanın mərkəzi və qərb bölgələri	
Zaqatala, Quba	Dağlıq və etnik baxımdan qarışıq ərazilər	Lazgılar, avarlar və digər qafqaz xalqları yaşayan bölgələrdir. Onların iştirakı SSRİ-nin multi-etnik siyasəti üçün vacib idi.
Dağlıq Qarabağ	Etnik erməni əhalisi üstünlük təşkil edir	Siyahıda erməni mənşəli Saakyan nümayəndədir. Bu, mərkəzin erməni əhalisini də Qurultaya cəlb etmək istədiyini göstərir.
Kürdüstan	O dövr üçün ayrıca bir inzibati bölgə kimi tanınıb	Kürd əhalisinin yaşadığı bölgə idi. Bu, SSRİ-nin etnik idarəçilik laboratoriyası olan ZSFSR dövrünü əks etdirir.
Naxçıvan	Muxtar Respublikadır	Qafqazda strateji yer tutan və Türkiyə ilə sərhəddə yerləşən bölgədir. Buradan nümayəndə seçilməsi vacib idi.
Lənkəran	Talış əhalisinin də yaşadığı bölgədir	Talışların dolayısı ilə təmsil olunması məqsədi güdülə bilər.

helm Tomsona Təşkilat Komissiyası adından təbrik teleq-ramı göndərilməsi qərarə alınır. Qurultay SSRİ daxilində deyil, beynəlxalq səviyyədə tanınan türkoloji hadisəyə çev-rilmişdir. Bu mədəni yaddaşın, elmi sistemliyi və türk xalq-ları arasında əlaqənin yenidən qurulması prosesinin başlan-ğıcıdır. Çıxışlar, protokollar və qərarlar ümumtürk birliyinin rəmzi rolunu təsdiqləyir.

4 yanvar 1926-cı il Təşkilat Komissiyasının iclasında qurultayda iştirak edəcək Azərbaycan Kommunist Partiya-sının rayon komitələrinin nümayəndələrinin siyahısı təsdiq olunur. Sənəddə müxtəlif bölgələrin (rayonların) partiya rəhbərlərinin adları verilmişdir. Bu siyahı qurultayın təşkilatı mərhələsində, bölgələr üzrə partiya nəzarətində olan təm-silçiliyin təmin edilməsinə xidmət edir. Hər biri konkret bir inzibati rayonun partiya rəhbəri və ya məsul işçisi regional elmi-siyasi nümayəndədir.

Nəticə:

Bu siyahı Azərbaycanın əsas mədəni-etnik bölgələri-nin balanslı şəkildə təmsil olunmasına çalışıldığını göstərir. Eyni zamanda, bu bölgələrin partiya rəhbərləri elmi tədbirdə yalnız elmi yox, həm də siyasi legitimlik daşıyan fiqurlar kimi çıxış etməlidir.

Partiyanın nəzarət və ideoloji çərçivəsi:

Qurultay təkcə akademik toplantı yox, həm də SSRİ üçün mədəni-inzibati nəzarət mexanizmi idi. Qurultay kon-tekstində SSRİ-yə sədiq yerli elitə nümayəndələri “türko-loji diskursa” daxil edirlər. Onlar elmi mövzuların siyasi yuxarı limitini müəyyənləşdirir, eyni zamanda, müasir türk kimliyinin formalaşmasına vasitəçi rolu oynayır. Siyahı göstərir ki, iştirakçılar yalnız alimlər deyil, eyni zamanda, yerli partiya rəhbərləridir. Bu şəxslər qurultaya ideoloji nə-zarət üçün lazım idilər:

– SSRİ-nin bütün bölgələrdə elmi və mədəni “reformla”-ları nəzarətə götürmək;

– Qurultayın qərarlarını yerlərdə təbliğ və tətbiq etmək;

– Partiya nəzarəti altında elmi diskussiyalara nəzarət etmək.

Adların analizi aydınlaşdırır ki, bəzi soyadlar sonralar tanınmış ictimai-siyasi fiqurlarla üst-üstə düşür (məsələn, Şəhbəzov, Bunyatov), elitənin generasiya təməlidirlər, SSRİ və Azərbaycan rəhbərləri arasında “sabit zümərə” yaradı-cılandırlar. Bəziləri (Saakyan, Alixanov) milli azlıqlara mən-subdur və bu, SSRİ-nin vətəndaşlıq etnikliyi siyasətini əks etdirir, elmin partiya nəzarəti altında qurulduğu yanvar ayın-da qurultayla bağlı siyasi hazırlığı gücləndirir, ardıcıl olaraq Azərbaycan Kommunist (Bolşevik) Partiyası Bakı Komitəsi müraciətlər elan edir:

Azərbaycan Kommunist Bolşevik Partiyası Bakı Ko-mitəsi katibliyi

Bütün təşkilatlara (tarix və il göstərilmiş):

192 il

1926-cı il fevralın 25-də Bakıda türkoloji qurultay keçiriləcək. Qurultay 15 gün əvvəl – fevralın 10-da Azər-baycandan olan konfrans nümayəndələrinin iştirakı ilə keçiriləcək müşavirə ilə başlayacaq. Bu müşavirədə türko-logiyanın bütün sahələri üzrə Azərbaycan nümayəndələri-nin müvafiqi müzakirə olunacaq.

Sizə tapşırırlar ki, fevralın 10